

TÓTH FRANCISKA

Egy lehetséges olvasótábor margójára

Múzsák kertje a Babits Mihály Emlékházban

Előjáróban

A 2008-ban megalakult Magyar Irodalmi Emlékházak Egyesülete (MIRE) sikerrel pályázott a Norvég Civil Támogatási Alapnál („Olvasás – kreatív cselekvés”). Ez a pályázat 12 olvasótábor támogatását tette lehetővé 2010 nyarán. Így valósulhatott meg a Babits Mihály Emlékházban először olvasótábor „Múzsák kertje” címmel. A program lebonyolításához komoly szakmai segítséget kaptunk a MIRE tréneitől egy felkészítő és egy záró műhelymunka keretében. Mindkét képzés rendkívül eredményesen fogta össze a lelkes múzeumi szakembereket és múzeumpedagógusokat.

A 2008-2009-ben kívül-belül felújított Babits Mihály Emlékházhoz mintegy 900 négyszögöl kert tartozik, amelynek rendbe tétele az ütemezés során a hosszú távú tervek közé került. Ezen koncepció kidolgozása nem kezdődött még el, azonban a kert-projekt nevet kapott: „Múzsák kertje”,¹ amely eddig a Babits korabeli kert rekonstrukcióját jelentette. Mivel ez a megnevezés beszédes és sokrétű szellemi-lelki tartalmak előhívója, kölcsönvettük, hisz találónak érezzük olvasótáborunk nevéül használni.

Előzetes ismereteink

Nemcsak egy-egy kiállítás kapcsán bizonyul hatékonynak a forgatókönyv és a különböző tervek készítése, hanem egy olvasótábort szervezve is jó módszer a projektterv, amely a Babits-olvasótábor kapcsán is bevált.

Az olvasótábort kísérleti jelleggel rendeztük meg, ezért első évben az éjszakai ott alvást nem láttuk megoldhatónak a házon belül, ezért be kell járniuk a résztvevőknek. Jövőre érdemes már a tervezésnél jobban átgondolni az elszállásolást, hiszen a kert elég nagy ahhoz, hogy a fiatalok sátorban aludhassanak. A felkészülés során viszonylag kevés volt a saját, előzetes tapasztalat az olvasótábor műfaját tekintve. Sikerral lehetett viszont felhasználni korábbi más táborok során szerzett benyomásokat.² Mivel a táborvezető és egymás számára ismeretlen fiatalok érkeznek a táborba, a vezető legyen felkészülve arra, hogy bizonyos programok és feladattípusok idegenek lehetnek a csoport tagjai számára. Ebben az esetben szükséges a vezető azonnali helyzetfelismerése és a programokon, feladatokon való változtatás képessége. Ez nem kudarck! Megoldása dinamikusságot igényel, éppen ezért elengedhetetlen a serdülő korosztály életkori sajátosságainak és olvasási szokásainak ismerete. Ér-

¹ Névadó: volt kollégánk, Szikla Gyula.

² Hasznos előhívni a személyes tábori élményeket résztvevőként, vezetőként egyaránt.

demes előre átgondolni a várható végeredményt is, hiszen a vezetőben megfogalmazódó remények és belső félelmek befolyásolhatják a tábor kimenetelét. Reménykedtünk abban, hogy a résztvevők a tábor után közelebb kerülnek az irodalomhoz, megértik majd, hogy az olvasói élmény szavakba önthető, és megosztható másokkal, a művek értelmezésén át magunkhoz is közelebb kerülhetünk. Múzeumi szempontból nem elhanyagolható az a remény sem, hogy a Babits Mihály Emlékházhoz tartozni fog egy fiatalokból álló, lelkes csapat, akiknek jelenléte egyfajta záloga lehet a hagyomány továbbörökítésének, illetve a fiatalok tudatosan vagy tudattalanul is „multiplikátorként” működnek: családjaik, közösségeik, osztálytársaik felé közvetítik az olvasáshoz és a múzeumhoz kötődő pozitív élményeiket. Belső félelmek, korlátok is adódhatnak a szervezés és lebonyolítás során: a tervezett költségvetést sikerül-e betartani, hiszen a megfelelő gyakorlat ilyen téren hiányzik, illetve sikerül-e megfelelni a támogató esetleges ellenőrzésének.

Minőségi kívánalmak

A támogató projekt-végrehajtási utasításának megfelelően folyamatosan dokumentálni kellett a projektet fényképekkel, videókkal, jelenléti ívek készítésével. Mindez a beszámolás folyamán a teljesítések alátámasztására bekereshető. Amennyiben nyilvánosságra szánt anyagok (plakátok, TV és rádió interjúk, stb.) születnek a projektben, fel kellett tüntetni a Norvég Civil Támogatási Alap, valamint a lebonyolító alapítványok logóit. Mindezt a tábor-és projektvezető ellenőrizheti.

A tábori étkeztetést az ÁNTSZ felé be kellett jelenteni. A résztvevőkkel együtt alakítottuk ki a higiéniére való figyelem rendszerét, a rend folyamatos biztosítását naposok kijelölésével oldottuk meg.

A minőségi kívánalmak kapcsán rendkívül fontos szempont volt a visszacsatolás kérésének igénye. Ezt egy több lépcsőből álló kérdéscsoport segítette, melyet a felkészítő műhelymunka során közösen állítottunk össze a táborvezetőkkel.

Az olvasótábor céljairól

Az irodalom élni segít!

Claude Roy

A szervezés kezdeteitől fogva szeretttük volna, hogy ez egy különleges, emlékezetes tábor legyen, ahol az egymásnak ismeretlen fiatalok közösséget, szigetet alkotva ismerik fel a kultúra, az irodalmi műveltség örömeit és szellemi-lelki harmóniát adó, személyiséget formáló erejét. A felkészülés során sok szép és nemes cél fogalmazódott meg az olvasótáborok vezetőitől, amelyeket érdemes felsorolni: önmegerősítés, olvasóvá nevelés, irodalom és más művészeti ágak összekapcsolása, olvasmányélmény feldolgozása és kommunikálása a külvilág felé, érzelmi nevelés, természetszeretet, önismeret fejlesztése az irodalom segítségével, irodalom és sport összekapcsolása, élményszerzés, élményszerűség, könyvművészet és könyvtárhasz-

nalat megismertetése, a digitalizált világ használatának kérdései az irodalom szempontjából stb.

Összegezve: az olvasótáborok célja, hogy a résztvevőkben igényt teremtsen az olvasásra élményszerű, aktív, közösségi cselekvés által más műveltségi területek bevonásával és a helyi jellegzetességek, adottságok kihasználásával³

Résztvevők

A Babits Mihály Emlékház olvasótáborát kifejezetten a középiskolásoknak hirdettük meg. A 16 résztvevő életkora 16 és 19 év között mozgott. A fiatalok a helyi és környékbeli középiskolákból érkeztek, egy fő Egerből. A tábor során egy fő bölcsész egyetemista csatlakozott, aki nemcsak mint résztvevő, hanem mint megfigyelő is volt jelen. Ő maga előnyösnek ítélte meg azt, hogy az olvasótáborban szakmódszertani tapasztalatokat gyűjthet, amely nyári pedagógiai gyakorlatnak is beillett volna.

A tábor színes programmal várta a művészeti és irodalmi érdeklődésű, nyitott, közösségben alkotni, együttgondolkodni tudó és szerető fiatalokat. A felhívásra jelentkezők megkeresték magyartanárukat, a humán munkaközösség vezetőjét vagy az osztályfőnöküket, aki egyeztetett a táborvezetővel a jelentkezéssel kapcsolatban, és megadta a diák személyes adatait, elérhetőségeit, illetve szülői elengedő nyilatkozatot⁴ adott neki, amelyet kitöltve a táborba magukkal hoztak. Úgy gondoljuk, hogy jó a tanártól szóbeli vagy írásbeli ajánlást kérni a jelentkezőről, mert ezeket hasznos figyelembe venni a tábor programjainak, személyiségfejlesztő feladatainak kialakításánál. Fontos, hogy nem volt feltétel a jeles érdemjegy magyar irodalom és nyelvtan tárgyakból. Pont az volt a nagy kihívás, hogy nem kitűnő tanulókkal dolgoztunk

³ Az NCTA-projekt felkészítő műhelymunkája során fogalmazódott meg mindez.

⁴ SZÜLŐI TÁJÉKOZTATÓ, ELENGEDŐ NYILATKOZAT

Alulírott, mint szülő, gyermekemet
(gyermek neve), saját felelősségemre engedem el a MÚZSÁK KERTJE című olvasótáborba az esztetgomi Babits Mihály Emlékházba. A részletes programot megtaláltam a MÚZSÁK KÖNYVÉBEN. Gyermekemmel TAJ kártyáját elküldöm fénymásolás céljából. Gyógyszerszedésről, egyébkről a táborvezetőt tájékoztatom. A tábor egész heti díja: Ft, amelyről kérésem esetén nyugtát vagy kpszámlát kapok.

A tábor díja azért ilyen kedvezményes, mert jelentős támogatást kaptunk a Norvég Civil Támogatás Alaptól. Ezért nekik elszámolásul minden nap jelenléti ívet kell vezetnünk. Kérem, ha vállalják, hogy gyermekük részt vesz a táborban, jöjjön el minden nap!

Elérhetőségem:.....(mobilszám vagy vonalas)

E-mail címem:

A tábor vezetője:, elérhetősége:.....

A fentieket tudomásul veszem és elfogadom:

.....
SZÜLŐ aláírása

[Támogatók]

együtt, hanem több esetben olyanokkal, akiknek nem voltak személyes és élményszerű olvasói tapasztalataik.

Időkeretek

Eredetileg 6 naposra terveztük a tábort, de a miután összeállt a program, egyértelművé vált, hogy egy plusz napot is be kell iktatni, amely az „elő-nap” nevet kapta, mintegy ráhangolásképp a táborra. Akkor még senki nem gondolta volna, hogy utótábor is lesz még a nyár során, de mivel olyan jól érezték magukat a táborozók, hogy ennek kezdeményezése tőlük szinte spontán módon érkezett, így a július 5–10-ig tartó tábor után augusztus 26-án is együtt voltunk az olvasás és a hely szeretetének jegyében. Mivel a tábor „napközis”, bejárós jellegű volt, ezért többnyire 9–17 óra között zajlottak a programok. Az ettől való eltérést előzetesen jeleztük a fiataloknak.

Programok és szervezésük

A napi program összeállításában rendkívül fontos szempont volt az, hogy legyenek *rituálészzerűen* ismétlődő programelemek, amelyek rendet teremtenek, és keretet adnak a napnak. Óriási segítség egy táborvezetőnek az, ha előre tudja, hogyan ossza be a maga és a csoportja energiáit, így mindig előre tudja érzékeltetni vagy jelezni a következő lépést, tehát át- vagy rá tudja hangolni a további programokra a csapatot. Ha van biztos íve egy napnak, akkor könnyebben lehet megtervezni és arányaiban kezelni a szellemi és lelki programok, üzenetek dinamikáját. Mindezt úgy kellett összehangolni, hogy ügyeljünk az életkori jellemzőkre, illetve az emberi figyelem és összpontosítás, a természetes elfáradás sajátosságaira.

A 9-es órás megérkezés után a ráhangolódást segítette a „Közös reggeli” rituáléja, amely az irodalomra éhezők közös szellemi összejövetele volt. Háttérben az a tapasztalat áll, amely egy-egy emlékház kapcsán mindig átélhető. Egy költő, alkotó személyiség házába belépni megható és szimbolikus pillanat. A profán világból a szakrálisba való átmenetet minden nap megéltük a tábor során, és ezt irodalmi szövegekkel érzékeltettük. A reggeli megérkezést követően elcsöndesültünk, befelé figyeltünk, felolvastuk, befogadtuk a napi verseket, majd megosztottuk egymással gondolatainkat, érzéseinket. Szellemi reggelik a táborban:⁵ hétfőn Babits Mihály: *Ádáz kutyám*,⁶ kedden Babits Mihály: *Zsoltár férjibangra*, szerdán Kosztolányi Dezső: *Hajnali részegség*,⁷ csütörtökön Babits Mihály: *Húsvét előtt*,⁸ pénteken Ady Endre: *A Hadak Útja*, szombaton Radnóti Miklós: *Tétova óda*.⁹

⁵ Sudár Annamária és Mann Jolán inspirációit köszönve.

⁶ Horváth Krisztina táborlakó (Helikon-díjas 2010-ben) előadásában.

⁷ Latinovits Zoltán előadásában, felvételtől.

⁸ Latinovits Zoltán előadásában, felvételtől.

⁹ Horváth Krisztina táborlakó előadásában.

Délelőttönként a „Vendégyár” keretén belül irodalmi előadás hangzott el neves irodalomtörténészek, kutatók, költők, szakemberek tolmácsolásában.¹⁰ Fontos szempontunk volt az előadók meghívásánál, hogy közvetlen módon, a fiatalokat megszólítva, velük párbeszédet kezdeményezve essék szó az irodalomról. Az előadás és beszélgetés végén értékelésre került sor a hallgatók részéről. Itt két módszer vált be: egyfelől *önkéntes alapon, szóban jelezték vissza a diákok* arról, hogy számukra mi volt emlékezetes, mely gondolat ragadta meg őket a hallottakból. A másik lehetőség az volt, amikor a diákok egy *tábori levélkén néhány sorban üzentek* az előadónak az előadásról vagy az előadó pozitív személyiségjegyeiről. A szakemberek meghívása nemcsak az értékes irodalmi gondolatok miatt tűnt eredményesnek, hanem azért is, mert a serdülő fiatal számára fontos a példaképállítás, és főleg az, hogy ne véletlenszerűen, hanem tudatosan és értékorientáltan válasszon példaképet. „Ebéd után” pihenőre, szabad programra került sor, illetve javasolt versek és művek olvasására is ekkor hívtuk fel a figyelmet. A délutánok többnyire interaktív programokkal és játékokkal teltek. Késő délután pedig a napi értékelést követően mehetek haza a résztvevők.

Az NCTA-projekt felkészítő műhelymunkája során megfogalmazott gondolatok szerint a *három legfontosabb, mindennap ismétlődő tevékenység*: ismeretátadás, csoportos olvasás, megbeszélés. *A tábor első napján feltétlenül szükséges*: közösségépítő játékok, házirend ismertetése, szerződéskötés, tábornyitó ceremónia. *A tábor ideje alatt egyszer biztosan lesz*: tábortűz, kirándulás, író, költő vagy előadóművész meghívása, vetélkedő, kézműves foglalkozás. *A tábor ideje alatt biztosan nem lesz*: tévézés, internet, pihenőnap.

Egy lehetséges módszertani tudástár

A tábor során használt feladatokat, játékokat, módszertani fogásokat értékelni kell használhatóságuk, eredményességük szerint, illetve hasznos azt is feljegyezni, mik voltak vagy lehetnek a buktatók, tehát a jövőre nézve milyen tanulságokat tudunk megfogalmazni egy feladattípus, interaktív játék kapcsán. A tábor lezárása után elkezdjük ezeket módszertani szempontból rendszerbe foglalni és értékelni.

Egy kis ízelítő:

- Olvasói önéletrajz¹¹
 - *leírása*: űrlapja a Múzsák Könyvében található, amelyet ki lehet tölteni címszavakkal, és azokról beszélgetést kezdeményezni

¹⁰ A tábor során meghívottak voltak: Káldos János (Országos Széchenyi Könyvtár), Kelevéz Ágnes (Petőfi Irodalmi Múzeum), Szabó T. Anna, Szilágyi Judit (PIM), Bujtor Anna (PIM), Antal Gábor, Sudár Annamária (OSzK), Mann Jolán (OSzK)

¹¹Az olvasói önéletrajz ötletét és űrlapját az NCTA-projekt felkészítő műhelymunkája során kaptam a trénerektől, Gulyás Gabriellától és Bujtor Annától.

- *célja*: tudatosítani és leírni mindazt, hogy milyen benyomások érik az embert gyermekkorától kezdve, amelyek kedvet adhatnak (vagy elvehetik a kedvet?) az olvasáshoz
 - *eredményessége*: a tábor elején nagyon praktikus feladat, mert beindítja a beszélgetést, segíti a feloldódást, hiszen bár egymást még nem ismerjük, de van egy olyan terület, amelyhez mindannyian, többnyire pozitív vagy negatív élményekkel, kötődünk
 - *tanulság*: első napon érdemes elvégezni ezt a gyakorlatot. Mi csak a második napon jutottunk el hozzá.
- Az én „Verses naplóm”
- *leírása*: előzetes beszélgetés a napló műfajáról, a naplóírás szükségességéről, lélektani vonásairól, majd a 13 napszakokhoz kapcsolódó versből álló versciklust részekre bontjuk, szétosztjuk egymás között, felolvassuk és előadjuk. Az adott napszakokhoz eseményeket, történéseket párosítunk a következő körben.
 - *célja*: egyrészt egy monumentális terjedelmű alkotást személyes közelségbe hozunk, és így megismerjük azt a verset, amely a legtöbb esztergomi élményt és gondolatot összegzi. Másrészt pedig ezáltal felkészülünk Jelenczki István *Holt próféta a hegyen* című filmversére, amely a *Verses naplóra* épül.
 - *eredményessége*: közös olvasás nagy öröm volt.
 - *tanulság*: erre több időt kell szánni, mert a néhány elolvasáson túl szükséges a magyarázat, illetve mivel sok apró mozzanatot rögzít a vers, érdemes elidőzni egy-egy szókép értelmezésénél.
- Babits-pillanatképek, -drámajátékok¹²
- mottó:

*Tőled függ, ki erre jársz,
Kincstár lesznek vagy temető,
Beszélek-e vagy hallgatok,
Senki máson, csak rajtad áll,
Ne lépj be vágy nélkül, barátom.*

Paul Valéry¹³
 - egyéni feladat: „Keresd a helyed!”
 - feladat leírása (táborlakóknak): Keresd meg a házban azt a helyet, amely számodra a legkedvesebb. Helyezkedj el ott és úgy, ahogy akarsz. Értess meg a szemlélővel, hogy miért ott vagy, és miért teszed, amit teszel! (Némajáték!)
 - célok: feloldás, ráhangolódás, önismeret, egyéniség felvállalása
 - csoportos feladat: „Legyél Babits!”

¹² Köszönöm Bujtor Anna, Sándor Zsuzsanna drámapedagógusok inspirációit.

¹³ SÁNDOR Zsuzsanna, *Drámapedagógia a művészeti nevelésben = Szórakoztatva tanulni, tanulva szórakoztatni! Projekt módszer a műzeumpedagógiában*, Szentendre, SZNM MOKK, 2009, 54–56. alapján

- *feladat leírása* (táborlakóknak): Húzz egy kártyát, majd menj a csoportoddal abba a térbe, amit kaptál. Jeleníts meg egy olyan élethelyzetet, amely ott megtörtént vagy megtörténhetett. A szereplőket, jelenetet együtt válasszátok ki, alkossátok meg!
- Azok a csoportok, akik nem szerepelnek éppen, szemlélként is kapnak feladatot a jelenettel kapcsolatban:
 1. Szinkronizáld a szereplőket!
 2. Kérdezz a szereplőktől!
 3. Adj címet a jelenetnek!
 4. Te mit tennél ebben a térben?
 5. Te mit tennél a megjelenített élethelyzetben
- *célok*: szerepbe hozás, közösségben való cselekvés, együttműködés, szituáció átélése, konfliktus feloldása

Gyakorlati teendők a tábor szervezése során

Az alábbi lajstromot kellett átgondolni a tábor sikeres lebonyolítása érdekében. Plakátok megtervezése, kihelyezése, fotók készítése a kihelyezésről; 16 példány „Múzsák könyve”, amely egy olyan házilag elkészített, spirálozott füzet, amelybe az egész heti program leírásán kívül Babits esztergomi versei, prózai írásai, interaktív játékok és egyéb irodalmi érdekességeket helyeztünk el; a vetélkedő feladatainak és játékeinak előkészítése nyomda bevonásával; a vetélkedő résztvevőinek (I., II., III. csapat minden tagjának) ajándékok vásárlása, gyűjtése; a ház eddig teljesen üresen álló tereinek átalakítása a táborozók fogadására; otthonossá tenni a környezetet; a múzeum könyvtárából Babits-kötetek és PIM-es könyvek, kiadványok felszállítása és kihelyezése a könyvszekrénybe; az esztergomi és a budapesti étteremmel egyeztetni létszám, menü, uzsonnaigény, fizetés módja, számlacím megadása ügyében; az esztergomi nap megszervezése kapcsán: helyi múzeumok vezetőit felhívni, e-mailben bejelentkezni (nap, időpont, létszám, igényeink), városjáró Kósa-kisvonattal egyeztetni; a budapesti nap megszervezése: autóbusz, vonat utazás esetén több indulási és érkezési időpont kerüljön feljegyzésre, a budapesti tömegközlekedés biztos ismerete, csoportos utazás bejelentése során az ÁFÁ-s számlaigényt előre jelezni, budapesti vonaljegyek vásárlása, egyeztetés múzeumigazgatókkal, múzeum-pedagógusokkal, uzsonna elkészítése a hazafelé való útra, Planetáriumba való bejelentkezés, csillagással levelezni az élőszavas előadás ügyében, a táborvezető (lehetőleg) nézze meg előre a Planetáriumos műsort, de legalább a tartalmát tudja, mert ez a felkészítés-felkészülés szempontjából fontos.

Visszacsatolás, értékelés, dokumentálás

Az olvasótábor megvalósulását követően szükséges a *visszacsatolás, értékelés, dokumentálás*. Mindez több lépcsőben valósulhat meg. Egyrészt a résztvevő fiatalok és meghívottak értékelik a tábort, majd a táborvezető értékeli a tábort, feljegyzi az eredményeket és a fejlesztendő területeket, levonja a következtetéseket, összegzi a

dokumentációt, pénzügyi és szakmai beszámolót készít saját múzeuma és a támogatója felé.

Egy táborlakó értékelő levele a táborzárásakor:

A hét folyamán tényleg egy közösséggé formálódtunk, amit elsősorban Franciskának köszönhetünk. Nagyon jó érzés volt úgy mozogni a Babits-házban, mintha otthon lennénk. Ha leültem egy székre, hozzáértem valamely tárgyhoz, rögtön eszembe jutott, hogy „Te jó ég! Ez a könyv Babits Mihály kezében is volt!”, vagy valami hasonló. Remek érzés volt. Az előadások közül Kelevéz Ágnes, Bujtor Anna, Sudár Annamária és Szabó T. Anna előadása tetszett a legjobban. Köszönöm, hogy lehetőséget kaptam arra, hogy részt vegyek ebben a csodás programban. Egész életre szóló emlékeket viszek magammal.

Együttműködő partnerek és személyek – támogatók

A tábor sikeres működésének sikeréhez szükséges volt intézmények és magánszemélyek támogatására, melyért itt is szeretnénk köszönetet mondani.

Folytathatóság

A táborban résztvevők külön kérése volt, hogy a nyár folyamán újra visszatérhessenek „utótáborozni”. Ezt a lelkesedést látván fogalmazódott meg bennünk, hogy az olvasótáborozók közösségét érdemes klubszerűen vagy irodalmi önképzőkörként továbbműködtetni. Az elmúlt időszakban azt is tapasztaltuk, hogy a Ház programjainak kivitelezésében segítőként, szereplőként is szívesen vesznek részt a fiatalok. Éppen ezért a táborozók egyedileg tervezett, személyes belépőkártyát kapnak a jövőben, amelyet felmutatva ingyenes belépésre, könyvek helybeli használatára, a nem kiállító térként üzemelő helyiségek (Babits Ildikó szobája, cselédszobák) használatára lesznek jogosultak.

A folytathatóságot jelzi az is, hogy az olvasótábor tervezése, gondolatisága, szemléletmódja, programelemei, játéka, módszertana, tehát egész projektje, egyéb tematika alapján másik Emlékházban működő olvasótáborban jól használhatók.¹⁴

¹⁴ Felhasznált irodalom: CSERHALMI Zsuzsa, *Amit minden magyartanárnak tudni kellene...*, Bp., Korona, 2000; VÁSÁRHELYI Tamás, *A projekt módszer alkalmazása múzeumban = Szórakoztatva tanulni, tanulva szórakozni! Projekt módszer a múzeumpedagógiában*, Szentendre, SZNM MOKK, 2009, 24–27; VÁSÁRHELYI Tamás, BEREZKI Ibolya, *Egy projekt tervezése a gyakorlatban = Szórakoztatva tanulni, tanulva szórakozni! Projekt módszer a múzeumpedagógiában*, i. m., 28–31.

A Kossuth Rádió interjúja – Filippinyi Éva

Közös olvasás

PIM – Bujtor Annával

Vendégváró: Szabó T. Anna